

Orijinal Kaynak: Mohler, R. Albert. (2004). “The Post-Truth Era: Welcome to the Age of Dishonesty”, albertmohler.com

Türkçe Kaynak: Zülâl Zengin tarafından *sosyalbilimler.org*'da yayımlanmak üzere Türkçeye çevrilmiştir. Yayımlanma Tarihi: 08/06/2019.

Link: <https://www.sosyalbilimler.org/hakikat-sonrasi-cag>

Metinde bahsi geçen kitap Türkçeye **Deli Dolu Kitap** etiketi ve Deniz Özçetin'in çevirisiyle Kasım 2017'de yayımlandı.

Hakikat Sonrası Çağ: Yalancılık Devrine Hoş Geldiniz

Sosyal evrimin “dürüstlük ötesi” bir aşamasına artık ulaştık mı? Bu büyüleyici soru, Ralph Keyes tarafından *Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma (The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life)* kitabında soruluyor. Keyes, “Sanırım dürüstlüğü sallantıda olduğunu söylemek doğru” diye, gözlemliyor. “Aldatma günümüz dünyasının tüm seviyelerinde alelade hale geldi.”

Hakikat Sonrası Çağ'ı okumayı bitirdiğinizde Keyes'in, yalancılığın günümüzün düzeni olduğuna ve aldatmanın Amerikan kültürünün neredeyse her düzeyinde artık kurumsallaşmış olduğuna sizi ikna etmiş olması muhtemel.

Keyes keskin algıları olan ve geniş kapsamlı gözlem yapan bir yazar. Kendisi, Amerikan hayatına nüfuz eden yalancılığın yükselişini gösteren, devasa kanıt bütünüdür tamamını bir araya getirdi. Jeremy Campbell'ın *The Liar's Tale*'de dikkat çektiği üzere, “Yeni bir yüzyılın başlangıcında hakikatten daha önemli şeylerin olması ürpertici bir varsayım.”

Keyes insanların geçmişte yalan söylediklerini kabul ediyor, fakat şimdiki yalancılar neslinin yalan söylemede insanlık deneyiminde adeta benzeri görülmemiş bir ustalık ve nüans geliştirdiğini ileri sürüyor. Keyes, “Yalancıların her zaman olmasına rağmen, yalanlar çoğunlukla tereddütle, ani bir endişeyle, biraz suçlulukla, azıcık utançla, en azından biraz mahcubiyetle söylenirdi,” diye kaydediyor. “Artık zeki insanlar olduğumuzdan, suçsuz şekilde gerçeği gizleyebilelim diye hakikati kurcalamak için gerekçeler ürettik.”

Keyes'in bu yeni yalancılık çağı için bir etiketi var. “Ben buna hakikat sonrası diyorum. Bir hakikat sonrası çağda yaşıyoruz.” Keyes bu ifadeyi türetirken merhum Steve Tesich'e itibar ediyor ama Keyes bu ifadeyi artık coşkuyla çağdaş kültürümüze uyguluyor. “Hakikilik sonrası, etik bir alacakaranlık kuşağında var olmakta,” diye açıklıyor. “Kendimizi yalancı olarak görmeden gerçeği gizlememize müsaade ediyor. Davranışımız değerlerimizle çeliştiğinde, yapacağımız en muhtemel şey değerlerimizi yeniden düşünmek.” Kendimizi etik dışı olarak düşünmek istemediğimizden, basitçe “ahlaklılığa alternatif yaklaşımlar icat ediyoruz.”

Yalan söylemenin bu kültürel kabulüne kanıt olarak, Keyes aldatma namına edebikelamların yükselişine dikkat çekiyor. “Artık yalan söylemiyoruz. Onun yerine, ‘yanlış konuşuyoruz.’ ‘Abartıyoruz.’ ‘Zayıf yargılarda bulunuyoruz.’ ‘Hatalar yapıldı’, diyoruz. ‘Aldatma’ terimi yerini daha oynak ‘fırıl fırıl dönmeye’ bırakıyor. En kötü ihtimalle ‘dürüst değildim’ demek, kulağa ‘yalan söyledim’den daha iyi geliyor.” Keyes bu tür edebikelamların kullanımının, kendisinin “öfemizma” olarak tanımladığı, yeni bir kültürel sendrom olduğunu

ileri sürüyor. Bu, “güvenilirlik açığı” gibi terimlerden Winston Churchill’in “terminolojik yanlışlığına” kadar, her şeyi içerecektir.

“Şiirsel hakikat”, “incelikli hakikat”, “alternatif gerçeklik” ya da “stratejik yanlış beyan” gibi terimlerle ne yapmamız lazım? Yalan söylemenin dijitalleşmiş bir boyutuyla güdülen teknolojik çağımızda, artık “sanal hakikat” ile ilgili konuşmaya alıştık.

Keyes, büyüleyici bir bölümde yalan söylemenin tarihinin izini sürüyor. İstikrarlı düzenin ve güvenin tesisi için ilk medeniyetlerin, en azından akrabalık grubu içinde dürüstlüğe bağlı olduğunu ileri sürüyor. Toplum daha karmaşık ve çeşitli hale gelir gelmez, yalan söylemek daha rutin hale geliyor. Bazı kültürlerde bir düşmana ya da yabancıya yalan söylemek hiç de ahlak dışı görülüyor.

Modern çağlarda, yalan söylemek ileri bir sanat şekline yükseltildi. Protestan konfesyonizm tarihinde, öğretiler “tereddüt veya zihinsel rezervasyon olmaksızın” kabul edilmeliydi. Bu dil, her şeyden önce “zihinsel rezervasyon” teriminin nasıl ortaya çıktığını muhtemelen merak eden konfesyonel Hristiyanlar arasında devam ettiriliyor.

Keyes Katoliklerin işkence tehdidi altında hakikat dışı bir şey söylemenin savunması olarak “zihinsel rezervasyonu” geliştirdikleri Reform dönemine kadar, “zihinsel rezervasyonun” kullanımının izini sürerek, bu açıklamayı sunuyor. Keyes, “Fakat zamanla, tüm yalan ifade biçimlerini makulleştiren kolay bir yola dönüştü,” diye açıklıyor. “Zihinsel rezervasyon” hilesi bir bireyin, sorgulayıcıyı yanlış yönlendirse bile, hakikati elinde tutmasına ya da kendisine “saklamasına” (reserve) müsaade ediyordu. Çok geçmeden başkaları, iman beyanında dile getirilen tam da aynı hakikatleri şahsen reddederken, öğretilere dayalı beyanlara bariz rıza göstermek için bu bahaneyi kullandı.

Dürüstlük sonuçta ne kadar önemli ki? Keyes, “Dürüstlüğün piyasa değeri etik tarihinde çok az bilinmiştir,” diye ileri sürüyor. “Hakikati söylemek yalnızca bireysel itibarın değil, bir bütün olarak toplum sağlığının altında yatıyor.” Dürüstlük olmadan yasal sözleşmelerde güven olmaz, toplumsal düzenlemelerde paylaşılan güven olmaz ve hukukun üstünlüğü açısından otorite olmaz. Aydınlanma filozofu Immanuel Kant’ın iddia ettiği üzere, sağlıklı bir toplum yalanları kabul ettiği sürece sağlıklı kalmaz. “Çünkü bir yalan daima başka birine zarar verir, başka belli bir adama değilse de bizzat hukukun kaynağına hanel getirdiği için yine de genel olarak insanlığa zarar verir” diye öne sürmüştür, Kant.

Yalan söylemek sosyal patolojinin bir semptomu mudur? Keyes toplumsal bozulmanın ve kopukluğun yalancılığı beslediği savını dikkate alıyor. Modern sosyoloji literatürünü gözden geçiren Keyes, hakikilik sonrası ve topluluk kaybı arasındaki bir bağlantıyı kabul ediyor. “İş hakikilik sonrasına gelince, insan bağlantılarının yıpranması hem sebep hem de sonuçtur. Başkalarıyla bağlantılı hissetmemek yalan söylemeyi kolaylaştırır. Bu da yeniden bağlantı kurmayı zorlaştırır. Aşınmış topluluklar yalancılığı besler. Yalancılık toplulukların daha fazla aşınmalarına katkıda bulunur. Umumi bağlar bozuldukça, pervasız kişisel çıkarlar salıverilir.”

Çoğumuz etrafımızdaki yayılan yalancılığın ekseriyetle farkında değiliz -geçmişe dair idrakimize dahil olan yalancılığı ve aldatmayı bile. Keyes Amerika’nın en fazla sevgiyle anılan tarihi efsanelerinin birkaçının peşinden giderek, birçoğunun “tamamen ya da kısmen sonradan

uydurma” olduğunu gösteriyor. George Washington ve kiraz ağacının meşhur hikâyesi ahlakçı bir rahip tarafından, ironik olarak dürüstlük savıyla icat edilmiştir.

“Şişirme, Birleşik Devletler’de bir sanat biçimidir,” diyor Keyes. Kendi kendine icat sosyal merdiveni tırmanmanın bir yolu haline gelmekte. Ralph Lifshitz kendisini Ralph Lauren’a dönüştürür ve Amerika’nın en meşhur ve kârlı yaşam tarzı markalarından birini doğurur. Ralph Lauren’ın tasarımlarının klasik ve Anglofil tarzı, Ralph Lifshitz adı altında daha biçimsizce pazarlanırdı.

Şu anda, federal yetkililere yalan söylemekten federal hapisanede yatan Martha Stewart, Keyes tarafından “tamı tamına yeniden icat edilen Amerikalılardan” biri olarak tanımlanıyor. Keyes, kendi kökenini açıkça kabul eden Ralph Lauren’ın aksine, Martha Stewart’ı mütevazı köklerini inanılmaz ve aşırı biçimde saklama çabasına girmekle suçluyor.

Martha Stewart Living’in ilk sayılarından biri için yazılan bir makalede, Stewart dürüstlüğe dair bir takdir başyazısı yazmıştır. “Bir esası unutmamalıyız; -ve çocuklarımıza (ve belki de siyasi şahıslarımıza) öğretmeliyiz- hakikat sizi özgür kılacaktır,” diye çıkmıştır. Bununla birlikte, Keyes Amerika’nın ailevi danışmanının çok farklı bir resmini sunuyor. “Martha Stewart büyüdüğü ailenin sınıfını, babasının mesleğini, üniversitedeyken kiminle çıktığını, oda arkadaşının nereli olduğunu, model olarak ne kazandığını, verdiği partinin büyüklüğünü, kocasının çocuklara babalık yapma kabiliyetini, yazılarının ne kadarını kendisinin yazdığını, evinin nerede olduğunu (vergi ödemekten kaçınmak için) ve neden ImClone hisselerini sattığını rutin olarak yanlış tanıttı.”

Profesyonel dünyada, özgeçmişlerin artık şişirildiği varsayılıyor. San Francisco Belediye Başkanı Willie Brown bir defasında “Özgeçmişlerinde yalan söylemeyen kimseyi tanımıyorum,” demiştir. “Yeterlilik şişkinliğinin” en yaygın şekli kazanılmamış derecelerin listelenmesidir. “Tahmini yarım milyon Amerikalı, sözde niteliklerinin sahte olduğu işlere sahip,” diye belirtiyor Keyes ve Genel Muhasebe Dairesi tarafından yapılan bir soruşturmanın yirmi sekiz kıdemli federal yetkilinin iddia ettikleri üniversite derecelerine aslında sahip olmadıklarını bir keresinde ortaya çıkardığını ekliyor. Rahatsız edici bir şekilde, Keyes hastanede çalışan bir personel yetkilisinin, işe başvuranlara yeterliliklerinin profesyonel bir firma tarafından kontrol edileceği bildirildiğinde, bazen başvurularını geri çektiklerini kendisine söylediğini aktarıyor. Söylentilere göre pozisyonlar için başvuruların yaklaşık üçte biri başvurularını geri çekip, bir daha geri dönmediler.

Amerikan hayatındaki aldatma arazisi boyunca yolunu açan Keyes, bazı bireylerin “eğlence yalancıları” haline geldiklerine dikkat çekiyor. Kimileri tarafından hakikatler olarak memnuniyetle kabul edilen masalları fırl fırl döndürüyorlar. Bu, zararsız gibi gözüküyor olsa da bu uygulama bütün toplumun güvenilirliğini azaltıyor.

Peki ya hukuk? Black’s Law Dictionary’ye göre bir “yasal kurgu”, “bir şey doğru olmasa bile, doğru olduğuna dair bir varsayım”dır. Diğer bir deyişle, avukatlar baronun meslekî standartlarına göre, bir müvekkili savunmada işe yarayacak bütün savları, doğru olsun veya olmasın, kullanmakla yükümlüdürler. Makus bir davada Keyes, mahkeme salonunun birinde iki ergen erkek çocuğun babalarını öldürmüş olduklarını ileri süren ve sonra başka bir mahkeme salonuna girip, bir aile dostunun -ergenlerin değil- asıl katil olduğunu savunan bir Florida

savcısının çalışmasını belgelendiriyor. Keyes, “tam anlamıyla hukuki bir bakış açısından bu, tutarsız değildi,” diye gözlemliyor, “ama hukuk mahkemelerinin içindeki ve dışarıdaki hakikate uygunluk kavramları arasındaki tezata kesinlikle dikkati çekmiştir.”

Yalanlar siyasi savlarda ve edebiyatta artık rutin olarak kabul ediliyor. Kurgu ve kurgu dışı arasındaki çizgi en iyi ihtimalle artık bulanık. “Kurgu dışı” kategorisinde son zamanlarda en çok satan bazı isimler oldukça kurgusal. Kimsenin umurunda mı ki?

Keyes mesele dürüstlüğe geldiğinde, akademik dünyayı fazlaca kafa karışıklığının kaynağı olarak tanımlıyor. Postmodern filozoflar rutin olarak nesnel hakikati reddedip, tüm hakikatin basitçe sosyal inşa ve icat olduğunu öne sürüyorlar. İktidardaki otoriteler kendi otoritelerini desteklemek adına hakikati basitçe icat ediyorlar, diye iddia ediyor postmodernistler. Bu mantığı takip edince, yalan söylemek bir özgürleşme aracı oluyor. Keyes’in gözlemiyle, “Jeremy Campbell bir postmodernist için hakikati söylemekle fazlasıyla ilgilenmenin ‘kaynakların tükenmişliğinin, psikolojik bir rahatsızlığın, karakter bozukluğunun, bir tür dilbilimsel anoreksinin işareti’ olduğunu söylediğinde, yalnızca azıcık abartmıştır.”

Postmodernist dünya görüşünü çürüten Keyes, bariz olanı basitçe açıklığa kavuşturuyor: “Hakikati neyin oluşturduğunu sormak entelektüel sorgulama açısından uygun bir konu, ama bundan, nesnel olarak hakiki olanı tanımlamanın zorluğunun bize birbirimize yalan söyleme iznini verdiği sonucu çıkmıyor.”

Hakikat Sonrası Çağ, yeni milenyumdaki Amerikan kültürünün zekice analizini sunuyor. Hakikat kurtarılmadan, bu medeniyet aldatma ve yalancılığın daha da derin seviyelerine inmeye mahkûm. Bir kültür olarak, hakiki olmayı kabullenmemizle ilgili hakikatle yüzleşmemizin zamanı geldi.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitedir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.